

2015. – № 1(3) – Rezhim dostupu do zhurn.: www.adi-madi.ru/index.php/madi/article/download/109/pdf_64 (data zvernennya: 03.09.2015).

18. Uvarov S.A. Strategicheskie aspektyi razvitiya tsepey postavok / S.A. Uvarov // Innovatsionnyie tehnologii v logistike i upravlenii tsepyami postavok: Sbornik nauchnyih statey; Izd-vo Es-Si-Em Konsalting – Moskva, 2015. – S. 73-80.

Рецензент: Ткаченко А.М., професор, доктор економічних наук, зав. кафедри менеджменту та фінансів ДВНЗ УДХТУ

10.09.2015

УДК 311.17:331.522-053.6(477)

Іриневич Юлія

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ МОЛОДІЖНОГО РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Метою статті є оцінка дієвості механізму інформаційного забезпечення статистичного аналізу молодіжного ринку праці. У статті досліджено сучасний стан та розвиток інформаційного забезпечення статистичного аналізу молодіжного ринку праці в Україні, здійснена характеристика форм звітності про робочі місця та їх рух. Охарактеризовано три методи одержання інформації стосовно стану ринку праці, у тому числі молодіжного ринку: метод фіксації стану ринку праці через безпосереднє звернення громадян до ланок державної служби зайнятості та звіти щодо певного кола показників як основний офіційний метод; метод щоквартального вибіркового обстеження домогосподарств з питань економічної активності, як індикативний метод; метод перевірок окремих питань, який проводиться органами державної служби зайнятості як планово, так і позапланово або за їх дорученням науковими чи іншими підрозділами, як уточнюючий контрольний метод. У статті також наведені переваги та недоліки цих методів.

Ключові слова: звітність, перепис, вибіркоче обстеження, молодіжний ринок праці, метод фіксації, контрольний метод.

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СТАТИСТИЧЕСКОГО АНАЛИЗА МОЛОДЕЖНОГО РЫНКА ТРУДА В УКРАИНЕ

Целью статьи является оценка действенности механизма информационного обеспечения статистического анализа молодежного рынка труда. В статье исследовано современное состояние и развитие информационного обеспечения статистического анализа молодежного рынка труда в Украине, осуществлена характеристика форм отчетности о рабочих местах и их движение. Охарактеризованы три метода получения информации о состоянии рынка труда, в том числе молодежного рынка: метод фиксации состояния рынка труда путем непосредственного обращения граждан к звеньям государственной службы занятости и отчеты по определенному кругу показателей как основной официальный метод; метод ежеквартального выборочного обследования домохозяйств по вопросам экономической активности, как индикативный метод; метод проверок отдельных вопросов, который проводится органами государственной службы занятости как планово, так и внепланово или по их поручению научными или другими подразделениями, как уточняющий контрольный метод. В статье также приведены преимущества и недостатки этих методов.

Ключевые слова: отчетности, переписи, выборочного обследования, молодежного рынка труда, метод фиксации, контрольный метод.

STATISTICAL ANALYSIS INFORMATION SUPPORT YOUTH LABOUR MARKET IN UKRAINE

The aim of the article is to evaluate the effectiveness of the mechanism of information support of the statistical analysis of the youth labor market. The article deals with the current state and development of information support of the statistical analysis of the youth labor market in Ukraine, and the characteristic forms of reporting about jobs and their movement. It describes three methods of obtaining information about the state of the labor market, including the youth market: the method of fixation of the labor market by direct communication links to the citizens of the State Employment Service and reports on a specific range of indicators as

the main official method; Method quarterly sample survey of households on economic activity as an indicative method; method of inspection of certain issues, which is held by the public employment services both scheduled and unscheduled, on behalf of scientific or other entities, clarifying as the reference method. The article also shows the advantages and disadvantages of these methods.

Keywords: reporting, census, sample survey, the youth labor market, the method of fixing, the reference method.

Постановка проблеми. В системі реалізації завдань соціально-економічної політики держави важлива роль належить політиці зайнятості населення, особливо молоді у віці 15-35 років. Якісне інформаційне забезпечення і науково обґрунтований статистичний аналіз молодіжного ринку праці виступають важливою умовою забезпечення ефективності управління макроекономічними явищами і процесами. Це зумовлене тим, що зміни, які відбуваються на ринку праці, в тому числі рівня зайнятості молоді, є визначальним індикатором соціально-економічного розвитку окремого регіону та держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розробки методологічних засад статистичного вивчення зайнятості населення займалися як зарубіжні вчені: К. Друрі, К.Р. Макконнелл, П. Самуельсон, Н. Грегорі Менк'ю, Р. Солоу, так і вітчизняні науковці: З.П. Бараник, С.І. Бандур, Д.П. Богиня, І.К. Бондар, С.С. Герасименко, О.М. Гладун, А.В. Головач, В.К. Данилко, М.І. Долішній, Ю.М. Краснов, І.В. Кузьменко, Е.М. Лібанова, В.І. Лишиленко, В.В. Онікієнко, О.Г. Осауленко, Н.О. Парфенцева, І.І. Пилипенко, Л.Г. Ткаченко, В.Г. Швець та інші.

Однак потребують подальшого дослідження питання розвитку інформаційної бази функціонування молодіжного ринку праці з підвищення якісних характеристик макроекономічного моніторингу економічної активності молоді України в умовах лібералізації трудового законодавства і зростанням питомої ваги зайнятих у недержавному та неформальному секторах економіки.

На думку провідного експерта МОП у галузі статистики І.В. Чернишевого, перед статистикою ринку праці протягом останнього часу постають три основні проблеми, що поширюється і на

молодіжний ринок. Перша проблема полягає в тому, що користувачі забагато очікують від одного чи двох джерел інформації про ринок праці. Друга - безпосередньо пов'язана з тим, що задля отримання інформації з певних питань звертаються до джерел, які не в змозі дати остаточну уяву про явище, що є об'єктом дослідження. Третя - полягає у хронічному недовикористанні багатьох джерел даних, коли дані збираються, але не аналізуються, або аналізуються дуже повільно [8].

Метою статті є оцінювання інформаційного забезпечення статистичного аналізу молодіжного ринку праці та обґрунтування заходів щодо його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виконання завдань статистики молодіжного ринку праці ґрунтується на отриманні достовірної і об'єктивної інформації про поточний стан на розвиток ринку. Державна служба статистики для статистичного вивчення молодіжного ринку праці використовує різні джерела інформації про стан ринку праці, які представлено на рис. 1.

Перепис населення – періодичне суцільне державне статистичне спостереження, що включає в себе збирання демографічних і соціально-економічних даних, які на встановлену дату характеризують чисельність та склад населення країни, а також оброблення, узагальнення, поширення та використання його результатів [4].

Метою проведення першого Всеукраїнського перепису населення є одержання об'єктивної інформації про докорінні зміни, які відбулися в соціально-економічному житті та устрої незалежної України, створення інформаційної бази демографічних та соціально-економічних даних щодо чисельності населення, його національного, мовного, сімейного складу, розподілу за віком, статтю, громадянством, рівнем освіти, джерелами засобів існування, професійної приналежності, міграційною активністю тощо як по країні в цілому, так і за всіма її адміністративно-територіальними одиницями.

За оцінками фахівців Державної служби статистики, у контексті зайнятості молоді, у методологічному плані найбільші труднощі мали місце під час збирання відомостей від населення з запитань місця роботи, виду економічної діяльності та основного заняття опитуваного [1]. Опитувана молодь не завжди точно

повідомляло назву основного місця роботи, ще гірше визначався респондентами вид економічної діяльності підприємств, що у подальшому значно ускладнювало кодування відповідей. Особливо великі труднощі виникали під час надання відповідей на це запитання особами, зайнятими у малому бізнесі. Окрім того, виявилось, що певна частина працездатного населення району або перебувала у неоплачуваній тривалій відпустці, або зовсім не працювала і була зайнята якимось іншим чином, але через те, що трудові відносини з підприємством зберігалися, опитувані традиційно називали свою основну професію. Певні методологічні труднощі виникли під час визначення основного заняття осіб, у яких основним джерелом засобів існування був прибуток від особистого селянського господарства.

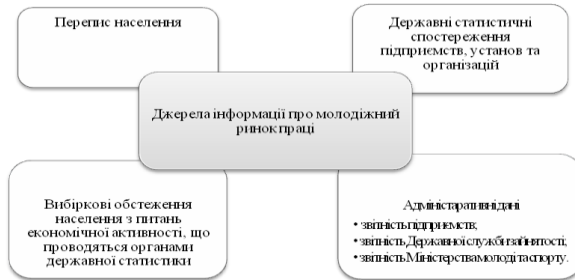

Рис. 1. Система джерел інформації про стан та розвиток молодіжного ринку праці (складено автором за даними [9])

Слід також відмітити, що за матеріалами Всеукраїнського перепису населення розрахована чисельність зайнятого населення суттєво відрізнялася від даних з інших статистичних джерел [6].

В Україні застосовується три методи одержання інформації стосовно стану ринку праці, у тому числі молодіжного ринку: метод фіксації стану ринку праці через безпосереднє звернення громадян до ланок державної служби зайнятості та звіти щодо певного кола показників як основний офіційний метод; метод щоквартального вибіркового обстеження домогосподарств з питань економічної активності, як індикативний метод; метод перевірок окремих питань, який проводиться органами державної служби зайнятості як планово, так і позапланово або за їх дорученням науковими чи іншими

підрозділами, як уточнюючий контрольний метод.

Метод фіксації через звернення громадян до органів Державної служби зайнятості здійснюється низовими її ланками (районними, міжрайонними, міськими у містах без поділу на райони). Відповідні дані подаються до Державної служби статистики формами №1-ПН і №2-ПН, що набуває чинності державної статистичної звітності. Метою методу є одержання офіційної інформації щодо стану ринку праці й зайнятості. Даними, одержаними цим методом як офіційними, користуються всі державні органи. За ними проводяться всі розрахунки щодо необхідних коштів для виплати допомоги по безробіттю, диференціації чисельності безробітних, їх складу, статево-вікової структури, професійної орієнтації і професійної підготовки, участі у громадських роботах тощо.

Такий метод здійснюється відповідно до ст. 2 Закону України «Про зайнятість населення» та положень, затверджених Кабінетом Міністрів України стосовно реєстрації осіб як безробітних, громадських робіт тощо. Таким чином форми № 1-ПН, № 2-ПН, № 3-ПН, № 4-ПН є основними документами.

Переваги методу фіксації через звернення громадян до органів Державної служби зайнятості є: відносно низька коштовність; висока достовірність зафіксованих даних щодо зареєстрованих осіб, оскільки реєстрація здійснюється на підставі потрібних для цього документів. Його недоліком виступає певна недостовірність окремих даних у територіальному аспекті.

Форма державної статистичної звітності №1-ПН, затверджена Держкомстатом (зараз Державною службою статистики) лише в грудні 1997 р., являє собою поштову місячну звітність, яку подають до органів Держкомстату районні й міські органи Державної служби зайнятості. Відстеження стану зайнятості за даними форми №1-ПН дає змогу органам державного управління вносити необхідні корективи в поточні заходи щодо регулювання зайнятості.

Важливе місце серед джерел інформації про стан ринку праці посідає звітність суб'єктів господарювання. Характеристику форм звітності, які містять інформацію про рух робочої сили і подаються підприємствами до органів статистики та служби зайнятості, представлено у табл. 1. Для розрахунку загальної по Україні та за регіонами чисельності зайнятих протягом року використовують дані про працю з відповідної поточної звітності підприємств, яка подається

до органів статистики: це форма № 1-Т „Звіт з праці” (місячна, квартальна, річна). Для малих підприємств чисельність зайнятих можна отримати з річного звіту: № 1-МП „Про основні показники діяльності малого підприємства”. Основними джерелами фрагментарної інформації про робочі місця, а також, що важливо, про їх збільшення, в Україні є дані державної статистичної звітності.

Форма державної статистичної звітності №2-ПН також затверджена в грудні 1997 р. і становить квартальну, піврічну, дев'ятимісячну і річну звітність. Як і попередню, її подають органи Державної служби зайнятості відповідним органам Державної служби статистики України .

Форма № 2-ПН складається з 13 розділів: облік і працевлаштування громадян, не зайнятих трудовою діяльністю; структура чисельності незайнятих громадян, які перебувають на обліку в службі зайнятості; працевлаштування незайнятих трудовою діяльністю громадян на підприємствах, в установах і організаціях за формами власності та за галузями економіки; проведення сезонних робіт; розподіл безробітних за тривалістю безробіття та причинами припинення виплати допомоги по безробіттю; професійний склад незайнятих громадян, які перебувають на обліку на кінець звітного періоду; потреба підприємств, установ та організацій у працівниках; потреба у працівниках для заміщення вільних робочих місць на кінець звітного періоду; вивільнення працівників; проведення громадських робіт; професійна орієнтація населення; професійне навчання незайнятого населення; професійна підготовка та перепідготовка незайнятого населення в розрізі професій (спеціальностей).

За квартал не заповнюються шостий, восьмий і 13-й розділи, які заповнюються лише за рік і півріччя. Всі показники в розділах диференційовані за статтю, віком, освітою, місцем проживання, формою власності , галузями тощо.

Форма №3-ПН «Звіт про наявність вільних робочих місць (вакантних посад) та потребу в працівниках» і Форма №4-ПН «Звіт про вивільнення працівників» подаються підприємствами незалежно від форм власності й господарювання до міського центру зайнятості: перша-ПН-щомісячно, друга-ПН — за два місяці до звільнення працівників.

Форма №4-ПН вміщує, крім прізвищ, імен та по-батькові працівників, які вивільнюються, найменування професій, рівень кваліфікації, стаж роботи, середньомісячну заробітну плату, домашню адресу тощо.

Щодекадно підприємства мають подавати до служби зайнятості форму №5-ПН „Звіт про прийнятих працівників”, яка містить інформацію про прийнятих осіб.

Щоквартальні вибіркові обстеження домогосподарств проводилися з метою одержання всебічної інформації про стан робочої сили, структуру зайнятості, напрями діяльності населення. Дані, одержані методом вибіркового обстежень, характеризують стан зайнятості і безробіття у березні, червні, вересні та грудні.

Таблиця 1

Форми звітності про робочі місця та їх рух
(складено автором за даними [9])

Форма звітності	Характеристика
1	2
№ 1-Т „Звіт з праці”	містить інформацію про чисельність працівників, фонд оплати праці та заборгованість перед працівниками із виплати заробітної плати і допомоги по соціальному страхуванню
№ 1-МП „Про основні показники діяльності малого підприємства”	розділ 4 містить інформацію про середньооблікову чисельність штатних працівників, кількість позаштатних та неоплачуваних працівників, працівників, що працюють на умовах неповного робочого часу, а також фонд оплати праці
№ 1-ПН „Звіт про працевлаштування і зайнятість населення, яке звернулося до служби зайнятості України”	містить інформацію про чисельність осіб, що перебували на обліку у службі зайнятості; чисельність працевлаштованих осіб; суми виплаченої допомоги по безробіттю; склад незайнятого населення та вільних робочих місць; чисельність та склад безробітних
№ 2-ПН "Звіт про працевлаштування і зайнятість населення, яке звернулося до служби зайнятості України"	містить інформацію про облік і працевлаштування громадян, не зайнятих трудовою діяльністю; структура громадян, не зайнятих трудовою діяльністю; працевлаштування не зайнятих трудовою діяльністю громадян на підприємства, установи і організації за формами власності та галузями економіки; проведення сезонних робіт; професійний склад та розподіл безробітних за тривалістю безробіття та причинами виплати допомоги по безробіттю; потреба підприємств, установ та організацій у працівниках; потреба у працівниках для заміщення вільних робочих місць; вивільнення працівників

1	2
№ 3-ПН „Звіт про наявність вакансій”	містить детальну інформацію про характеристики вакантного місця, а також основні та додаткові вимоги до претендента на вакансію
№ 4-ПН „Звіт про вивільнення працівників”	містить детальні дані про працівників, яких буде звільнено, у тому числі дані про середньомісячну зарплату та стаж роботи за професією
№ 5-ПН „Звіт про прийнятих працівників”	містить інформацію про прізвища, ім'я, по-батькові, місце проживання прийнятих осіб, найменування та коди професій згідно ЗКППТР, а також дату та „спосіб” зарахування (у випадку прийняття працівника за направленням служби зайнятості та на новостворене робоче місце)

В процесі формування вибіркової сукупності використовують процедуру багатоступеневого розшарованого відбору територіальних одиниць з ймовірністю, пропорційною розміру. Домогосподарства відбиралися на останньому ступені з використанням механізму систематичного відбору за списками адрес. Обстеженню підлягали члени домогосподарств віком від 15 до 70 років. Загальна схема формування вибіркової сукупності домогосподарств наведена на рисунку 2.

Для визначення ступеня надійності основних показників розраховується величина стандартної похибки вибірки та відносної стандартної похибки вибірки, яка ще називається коефіцієнтом варіації.

Матеріали проведених обстежень дають можливість реальніше оцінити обсяги та зміни пропозиції робочої сили, зміни на ринку кон'юнктури робочої сили і служать також для прогнозування розвитку процесів на ринку праці. На відміну від попереднього цей метод дає можливість установити більш точну картину стосовно зайнятості й безробіття по території.

Але оскільки він проводиться не на документальних, а на усних свідченнях, відносно конкретних осіб, то його недоліками є те, що він — менш достовірний і, крім того, коштовніший за метод реєстрації. Переваги цього методу полягають в одержанні більшої кількості різноманітних даних, необхідних для глибокого аналізу стану справ на ринку праці й прогнозування.

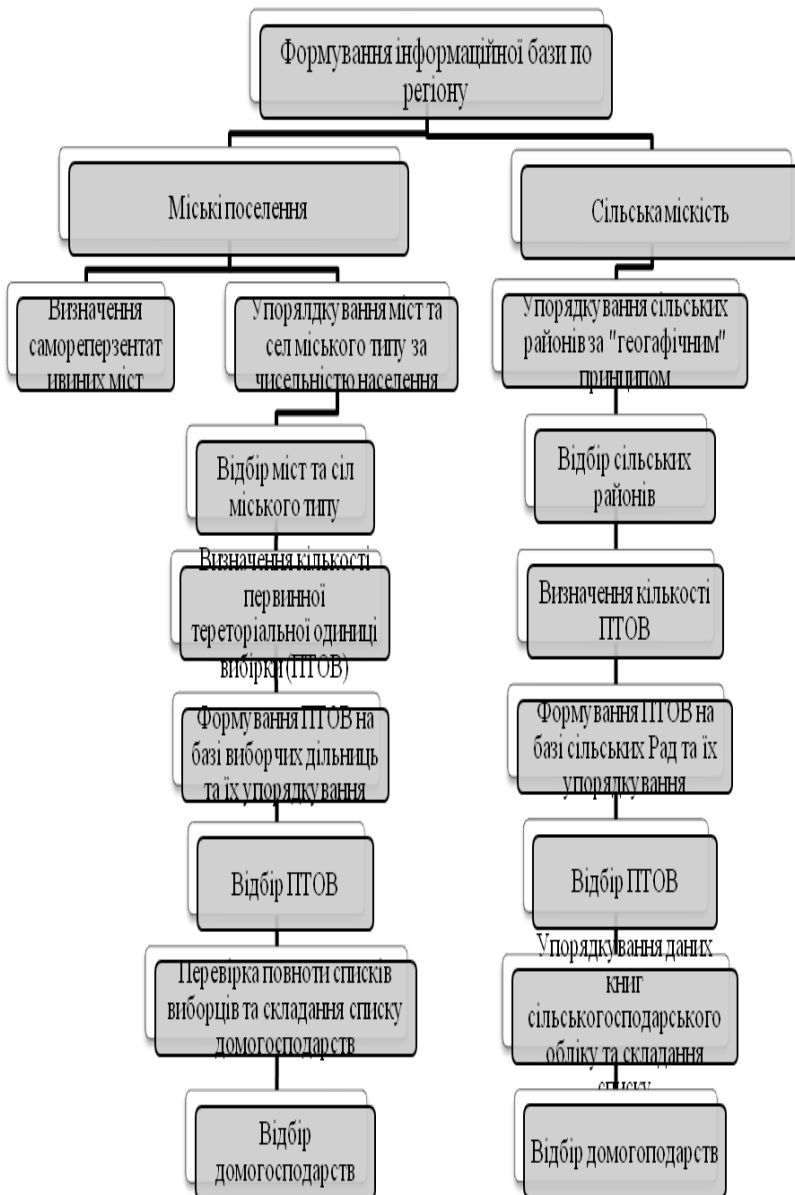

Рис.2. Загальна схема формування вибіркової сукупності домогосподарств (складено автором за даними [9])

Метод вибірових перевірок суб'єктів господарювання державною службою зайнятості застосовується в плановому і позаплановому порядку з метою одержання поточної інформації з конкретних питань та з наступним її аналізом і вжиттям необхідних заходів. Такі перевірки можуть бути доручені Державним або обласними центрами зайнятості, науковим організаціям.

Предмет перевірки можуть становити різноманітні аспекти діяльності вказаних суб'єктів на ринку праці, інформація по яких на рівні офіційних даних викликає сумнів та вимагає перевірки, або якщо взагалі з якоїсь проблеми відсутні статистичні дані чи з інших причин.

Висновки. Підводячи підсумки проведеного дослідження, можна зробити такі висновки:

1. Інформаційне забезпечення функціонування молодіжного ринку праці відіграє важливу роль у забезпеченні проведення ефективної політики зайнятості молоді.

2. Джерела інформації про стан молодіжного ринку праці включають перепис населення, вибірові обстеження населення з питань економічної активності, що проводяться органами державної статистики, державні статистичні спостереження підприємств, установ та організацій, а також адміністративні дані, які включають звітність підприємств і звітність Державної служби зайнятості.

3. На сьогоднішній день удосконалення інформаційних джерел про стан молодіжного ринку праці повинно відбуватися у напрямку їх координації, враховуючи їх особливості. Так, перепис населення є найдорожчим і найскладнішим заходом із збору даних, що проводиться державою та водночас єдине у своєму роді спостереження, яке надає можливість отримати унікальні дані про чисельність населення та аспекти його зайнятості і самозайнятості. Найбільш надійним джерелом статистичної інформації про зайнятість молоді у неформальному секторі є вибірові обстеження населення з питань економічної активності.

4. Для забезпечення продуктивної зайнятості економічно активної молоді та регулювання розширеного відтворення робочих місць на державному рівні необхідні сучасні методологічні підходи й методи обліку робочих місць. Насамперед потрібно налагодити взаємоузгоджену співпрацю між роботодавцями, місцевими органами влади та зайнятості населення і профспілками.

Література

1. Всеукраїнський перепис населення. Методологія і організація: Навч. посібник / Під заг. ред. Н.О.Парфенцевої. – К.: НДІ статистики Держкомстату України, 2001. – 336 с.

2. Лібанова Е.М. Ринок праці: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.– 224с.

3. Покришук В., Ковальський В. Реформування економіки і актуальні проблеми використання робочої сили в Україні // Україна: аспекти праці.– 2002.– №1.– С.27-30.

4. Про Всеукраїнський перепис населення: Закон України від 19.10.2000 №2058-III. – www.zakon.rada.gov.ua

5. Про проведення у 2011 році Всеукраїнського перепису населення. Розпо- рядження КМУ від 09.04.2008 № 581-р. – www.zakon.rada.gov.ua

6. Статистика ринку праці: міжнародні стандарти та національний досвід. Навч. посібник / За ред. Н.С. Власенко, Н.В. Григорович, Н.В. Рубльової. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2006.– 320 с.

7. Савченко В. Методологічні основи визначення потреби в кваліфікованих кадрах. // Україна: аспекти праці.– 2003.– №4.– С.23-30.

8. Чернишев І.В. Статистика для нових ринків праці в країнах з перехідною економікою: Техн. посіб. з джерел, методів, класиф. і політики / За участю Г. Стендінга; Передм. Ф. Мехрана. – Укр. вид., випр. та допов. – К.: НДІ статистики Держкомстату України, 2000. – 282 с.

9. Офіційний сайт Державної служби статистики. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

1. Vseukrayins`ky`j perepy`s nasele`nyya. Metodologiya i organizaciya: Navch. posibny`k / Pid zag. red. N.O.Parfencevoyi. – K.: NDI staty`sty`ky` Derzhkomstatu Ukrany`, 2001. – 336 s.

2. Libanova E.M. Ry`nok praci: Navch. posibny`k. – K.: Centr navchal`noyi literatury`, 2003.– 224s.

3. Pokry`shhuk V., Koval`s`ky`j V. Reformuvannya ekonomiky` i aktual`ni problemy` vy`kory`stannya robochoyi sy`ly` v Ukrayini // Ukrayina: aspekty` praci.– 2002.– #1.– S.27-30.

4. ProVseukrayins`ky`j perepy`s nasele`nyya: Zakon Ukrayiny` vid

19.10.2000 #2058-III. – www.zakon.rada.gov.ua

5. Pro provedennya u 2011 roci Vseukrayins`kogo perepy`s u naselennya. Rozpo- ryadzheniya KМУ vid 09.04.2008 # 581-r. – www.zakon.rada.gov.ua

6. Staty`sty`ka ry`nku praci: mizhnarodni standarty` ta nacional`ny`j dosvid. Navch. posibny`k / Za red. N.S. Vlasenko, N.V. Gry`gorovy`ch, N.V. Rubl`ovoyi. – K.: TOV «Avgust Trejd», 2006.– 320 s.

7. Savchenko V. Metodologichni osnovy` vy`znachennya potreby` v kvalifikovany`x kadrax. // Ukrayina: aspekty` praci.– 2003.– #4.– S.23-30.

8. Cherny`shev I.V. Staty`sy`tki dlya novy`x ry`nkiv praci v krayinax z perexidnoyu ekonomikoju: Techn. posib. z dzherel, metodiv, klasy`f. i polity`ky` / Za uchastyu G. Stendinga; Peredm. F. Mexrana. – Ukr. vy`d., vy`pr. ta dopov. – K.: NDI staty`sty`ky` Derzhkomstatu Ukrayn`, 2000. – 282 s.

9. Oficijny`j sajt Derzhavnoyi sluzhby` staty`sty`ky`. Rezhy`m dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Рецензент: Бараник З.П., д.е.н., професор, заступник завідувача кафедри статистики ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

8.09.2015

УДК 311.17:338.46:378

Кикош Юлія

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Статтю присвячено аналізу інформаційної та нормативної бази ринку освітніх послуг в Україні та її порівнянню з нормативно – правовими аналогами розвинених країн світу. Досліджено основні сучасні особливості інформаційного забезпечення освітньої галузі, основні джерела статистичної інформації ринку освітніх послуг. Висвітлено питання регулювання сфери освіти в Україні, охарактеризовано основні особливості Національної доктрини